

ÚVODNÍ VÝKLADY SUBJEKTY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

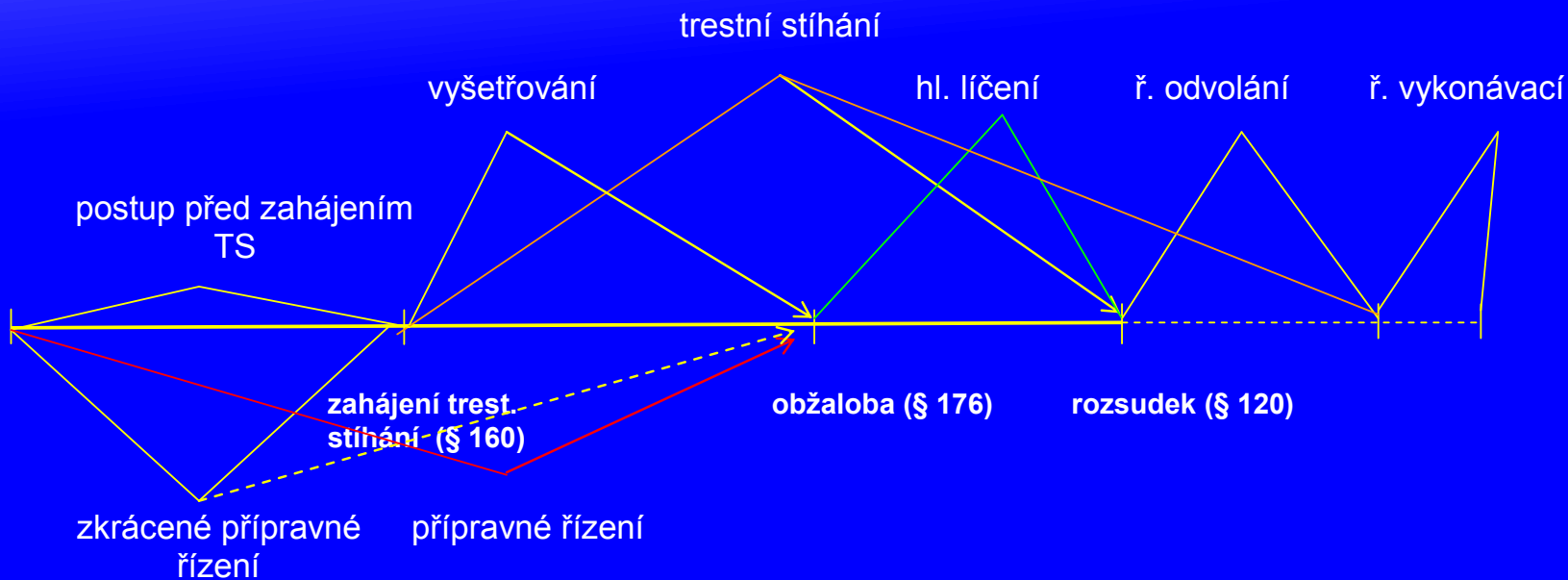
24. 2. 2012

prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

Historické typy trestního procesu

- ◆ Vznik a vývoj inkvizičního trestního řízení
- ◆ Angloamerické trestní řízení
- ◆ Vývoj trestního procesu v českých zemích
- ◆ Současný český trestní proces a pokusy o jeho reformu

Schéma průběhu trestního řízení podle českého trestního řádu

Pojem, druhy a funkce trestního práva procesního a trestního řízení

- Vztah trestního zákona a trestního řádu
- Předmět a účel trestního řízení
- Funkce trestního práva procesního
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Předběžné otázky

- ◆ Výklad ustanovení § 9 trestního řádu
- ◆ Výklad ustanovení § 9a trestního řádu, případ ESD **Maria Pupino**

Prameny trestního práva procesního

a) Základní právní předpisy:

- ◆ Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů) – **POZOR na novelu č. 459/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012!**
- ◆ Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ **Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim** (zákon č. 418/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ Zákon o státním zastupitelství (zákon č. 283/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ Zákon o sudech a soudcích (zákon č. 6/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ Zákon o Policii České republiky (zákon č. 273/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ Zákon o advokacii (zákon č. 85/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody (zákon č. 169/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

- ◆ **Zákon o výkonu vazby** (zákon č. 293/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ **Zákon o znalcích a tlumočnících** (zákon č. 36/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ **Zákon o Ústavním soudu** (zákon č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ **Zákon o Probační a mediační službě** (zákon č. 257/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ **Zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením** (zákon č. 137/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- ◆ **Zákon o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení** (zákon č. 279/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů), atd.

b) Základní mezinárodní dokumenty:

- ◆ Všeobecná deklarace lidských práv (usnesení č. DE 01/48, 1948)
- ◆ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950 a 14 protokolů)
- ◆ Evropská úmluva o vydávání (1957, dodatkové protokoly 1975, 1978)
- ◆ Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech (1959, dodatkové protokoly 1978, 2001)
- ◆ Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli (1964)
- ◆ Evropská úmluva o mezinárodní závaznosti trestních rozsudků (1970)
- ◆ Evropská úmluva o předávání trestního řízení (1972)
- ◆ Evropská úmluva o potlačování terorismu (1977, doplňující protokol 2003)
- ◆ Úmluva o předávání odsouzených osob (1983, dodatkový protokol 1997)

- ◆ Evropská úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1988, dodatkové protokoly 1993)
- ◆ Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (1990)
- ◆ Trestně právní úmluva o korupci (1999, dodatkový protokol 2003)
- ◆ Úmluva Rady Evropy o trestných činech spáchaných prostřednictvím počítačů (2001, dodatkový protokol 2003)
- ◆ Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu (2005)
- ◆ Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (1988)
- ◆ Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (2000)
- ◆ Schengenská prováděcí úmluva (1985)
- ◆ Rámcová rozhodnutí Rady po r. 1999
- ◆ Úmluva o právní pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie (2000)

Struktura českého trestního řádu

- ◆ § 1 - 156 – Společná ustanovení
- ◆ § 157 – 179h – Přípravné řízení
- ◆ § 180 – 365 – Řízení před soudem
- ◆ § 366 – 460zp – Některé úkony souvisící s trestním řízením
- ◆ § 461 – 471 – Přechodná a závěrečná ustanovení

§ 1 - 156 – Společná ustanovení

- ◆ Hlava 1 – Obecná ustanovení
- ◆ Hlava 2 – Soud a osoby na řízení zúčastněné
- ◆ Hlava 3 – Obecná ustanovení o úkonech trestního řízení
- ◆ Hlava 4 – Zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot
- ◆ Hlava 5 – Dokazování
- ◆ Hlava 6 – Rozhodnutí
- ◆ Hlava 7 – Stížnost a řízení o ní
- ◆ Hlava 8 – Náklady trestního řízení

§ 157 – 179h – Přípravné řízení

- ◆ Hlava 9 – Postup před zahájením trestního stíhání
- ◆ Hlava 10 – Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení

§ 180 – 365 – Řízení před soudem

- ◆ Hlava 11 – Základní ustanovení
- ◆ Hlava 12 – Předběžné projednání obžaloby
- ◆ Hlava 13 – Hlavní líčení
- ◆ Hlava 14 – Veřejné zasedání
- ◆ Hlava 15 – Neveřejné zasedání
- ◆ Hlava 16 – Odvolání a řízení o něm
- ◆ Hlava 17 – Dovolání
- ◆ Hlava 18 – Stížnost pro porušení zákona a řízení o ní
- ◆ Hlava 19 – Obnova řízení
- ◆ Hlava 20 – Zvláštní způsoby řízení
- ◆ Hlava 21 – Vykonávací řízení
- ◆ Hlava 22 – Zahlazení odsouzení

§ 366 – 460zp – Některé úkony souvisící s trestním řízením

- ◆ Hlava 23 – Udělení milosti a použití amnestie
- ◆ Hlava 25 – Právní styk s cizinou (mezinárodní justiční spolupráce)

§ 461 – 471 – Přejídná a závěrečná ustanovení

Funkce základních zásad (vůdčích právních idejí)

- ♦ **interpretační** – prostřednictvím základních zásad trestního řízení provádí orgány činné v trestním řízení interpretaci příslušného ustanovení trestního řádu a tím je zajištěn předpoklad pro jednotnou interpretaci;
- ♦ **aplikační** – funguje obdobně jako interpretační, přičemž se projevuje v rozhodovacím procesu orgánů činných v trestním řízení;
- ♦ **zákonodárná** – zákonodárce při tvorbě práva musí důsledně vycházet ze základních zásad, na nichž je příslušná norma vybudována;
- ♦ **poznávací** – z charakteru základních zásad a jejich uplatnění v trestním procesu lze usuzovat na charakter trestního procesu (inkviziční, adversární, smíšený);
- ♦ **kontrolní** – zaměřena na dodržování zákonnosti.

Základní zásady trestního práva procesního

- ◆ Rozhodování o vině a trestu nezávislým soudem (čl. 81, 90 věta druhá, 92 Ústavy, čl. 38 odst. 1, 40 odst. 1 LZPS)
- ◆ Vázanost soudů jen zákonem (čl. 95 odst. 1 Ústavy)
- ◆ Právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 LZPS)
- ◆ Právo na soudní ochranu (čl. 36 LZPS)
- ◆ Zásady vyplývající z mezinárodních smluv (čl. 10 Ústavy)

- ◆ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod:
 - ◆ Právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5)
 - ◆ Právo na spravedlivý proces (čl. 6)

Základní zásady trestního řízení

Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů

- ◆ Podle článku 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod „nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“ Obdobnou definici obsahuje § 2 odst. 1 trestního řádu. Procesním vyjádřením této zásady je presumpce neviny (článek 39 Listiny a § 2 odst. 2 trestního řádu – „dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na jednotlivce hledět jako by byl vinen“).

Zásada legality

- ◆ Podle § 2 odst. 3 trestního řádu je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.

Zásada oficiality

- ◆ Podle § 2 odst. 4 trestního řádu (policejní orgán, státní zástupce a soud) postupují z úřední povinnosti, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného; trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů (s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek) a s plným šetřením základních práv a svobod.

Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností (zásada materiální pravdy)

- ◆ Podle § 2 odst. 5 trestního řádu orgány činné v trestním řízení postupují ve věcech tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.

Zásada volného hodnocení důkazů

- ◆ Podle § 2 odst. 6 trestního řádu orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Soudy rozhodují na základě přímých i nepřímých důkazů. Tzn. že žádný druh důkazu není upřednostňován. Všechny důkazy soud posuzuje jednak jednotlivě a jednak ve vzájemném vztahu.

Zásada obžalovací

- ◆ Podle § 2 odst. 8 trestního řádu trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby podané státním zástupcem.

Zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti

- ◆ Podle § 2 odst. 10 trestního řádu se trestní věci před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání může být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v trestním řádu. Veřejnost může být vyloučena z řízení před soudem, jestliže by veřejné projednávání případu mohlo ohrozit tajemství, které je chráněno zákonem, morálku nebo nerušený průběh řízení nebo bezpečnost či jiný důležitý zájem svědků. Veřejnost může být vyloučeno také jen pro část řízení.
- ◆ Podle § 2 odst. 11 trestního řádu jednání před soudem je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychají.
- ◆ Podle § 2 odst. 12 trestního řádu při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném i neveřejném zasedání smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.

Zásada zajištění práva na obhajobu

- ◆ Každý, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit obviněnému plné uplatnění jeho práv.

Právo užívat mateřský jazyk

- ◆ Každý je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka. Tyto orgány vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Jestliže je zapotřebí provést překlad obsahu písemného dokumentu nebo jestliže obviněný prohlásí, že neovládá jazyk, ve kterém se řízení vede, bude přizván tlumočník.

Zásada vyhledávací

- ◆ Konkretizuje zásadu oficiality, pokud jde o důkazní řízení. Podle § 2 odst. 5 jsou orgány činné v trestním řízení povinny zjišťovat závažné skutečnosti, ať svědčí v neprospěch či ve prospěch obviněného, z úřední povinnosti. Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. odlišila v tomto ohledu povinnosti orgánů činných v trestním řízení na přípravné řízení a řízení před soudem.

Zásada presumpce nevinny

- Je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 2 tak, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vyslovena vina, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.

Zásada rychlosti a šetření občanských práv zaručených ústavou, přiměřenosti a zdrženlivosti

- ◆ Podle § 2 odst. 4 se trestní věci musí projednávat co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonu trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.

Zásada nepřipustnosti zásahu petic do činnosti orgánů trestního řízení

- ◆ Je vyjádřena v § 2 odst. 4 věta poslední tak, že k obsahu petic zasahujících do plnění povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.

Subjekty trestního řízení

Pojem:

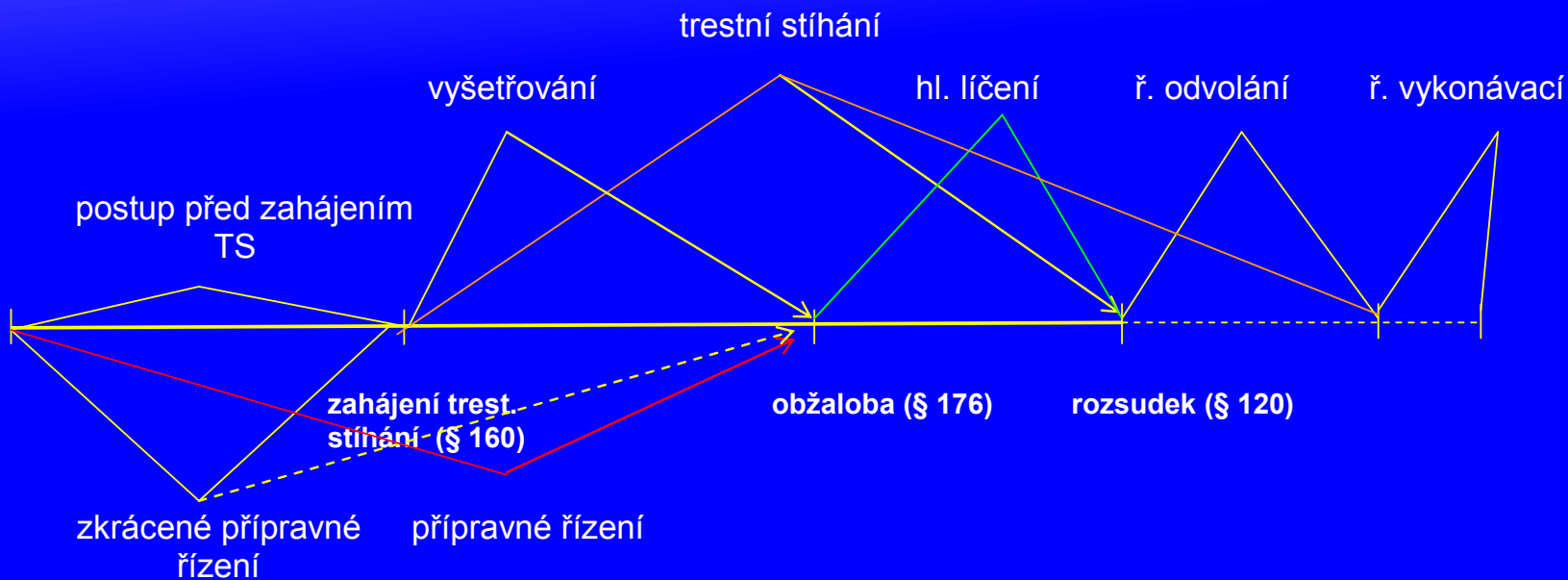
Subjekty trestního řízení rozumíme ty činitele (státní orgány, fyzické a právnické osoby), kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo určité procesní způsobilosti.

Druhy subjektů v trestním řízení:

- ♦ orgány činné v trestním řízení:
 - soud
 - státní zástupce
 - policejní orgán
- ♦ osoba, proti níž se řízení vede (podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený),
- ♦ spolupracující obviněný
- ♦ obhájce obviněného
- ♦ poškozený
- ♦ zúčastněná osoba
- ♦ osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy
- ♦ orgán pověřený péčí o mládež v řízení proti mladistvým
- ♦ další osoby jako např. svědek, znalec, tlumočník, pokud uplatňují návrhy na svědečné, znalečné nebo tlumočné

- ♦ Strany jako subjekty trestního řízení
- ♦ Procesní způsobilost subjektů v trestním řízení

Schéma průběhu trestního řízení podle českého trestního řádu

Policejní orgán v trestním řízení

- ◆ **Policejní orgán** – v trestním řízení se tak označují nejen útvary Policie, rozlišovat PO před a po zahájení trestního stíhání
- ◆ Pozor na novelu od 1.1.2012 (§ 12 a § 161/3-5) – úloha **Generální inspekce bezpečnostních sborů**
- ◆ **Příklad: organizace a působnost policie** – zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- ◆ **Úkoly policie** související s trestním řízením:
 - ochrana bezpečnosti osob a majetku,
 - boj proti terorismu,
 - odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů,
 - vedení vyšetřování o trestných činech.
- ◆ **Úkony** trestního řízení koná zpravidla **samostatně**, ale pod **dozorem** státního zástupce (§ 174 tr.ř.). V některých případech (zejména má-li být úkonem zasahováno do občanských, resp. lidských práv a svobod) je k provedení úkonu třeba **předchozího souhlasu** státního zástupce nebo soudce.

Úloha policie v rámci jednotlivých částí přípravného řízení:

- ◆ **Prověřování:**
 - ◆ šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele
 - ◆ zahájení trestního stíhání
- ◆ **Vyšetřování** – Služba kriminální policie a vyšetřování Policie ČR:
 - ◆ vyhledávání důkazů k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu,
 - ◆ předkládá státnímu zástupci návrh na podání obžaloby + seznam navrhovaných důkazů
 - ◆ Vyšetřování, které provádí státní zástupce, kapitán lodi a orgány Vojenské policie
- ◆ **Zkrácené přípravné řízení**

Státní zastupitelství v trestním řízení

Definice:

Soustava úřadů státu, určených k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do působnosti státního zastupitelství.

- ◆ Orgán veřejné žaloby v trestním řízení, plní i další úkoly vyplývající z trestního řádu, podílí se na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů.
- ◆ **Soustava státního zastupitelství:**
 - ◆ Nejvyšší státní zastupitelství (Brno)
 - ◆ Vrchní státní zastupitelství (Praha, Olomouc)
 - ◆ Krajská státní zastupitelství (Praha, České Budějovice, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Plzeň, Brno, Ostrava)
 - ◆ Okresní státní zastupitelství

- ◆ **Postavení ve vztahu k Ministerstvu spravedlnosti**
- ◆ **Úloha státního zástupce v přípravném řízení:**
 - ◆ orgán činný v trestním řízení
 - ◆ povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví
 - ◆ odpovídá za zákonnost průběhu přípravného řízení
 - ◆ dozor státního zástupce v přípravném řízení
 - ◆ výlučná oprávnění státního zástupce (návrhy, vyšetřování atd.)
 - ◆ vypracovává a podává obžalobu
- ◆ **Úloha státního zástupce v řízení před soudem:**
 - ◆ postavení strany (na rozdíl od přípravného řízení)
 - ◆ povinnost účastnit se hlavního líčení

Úkoly a soustava soudů v trestním řízení

- ♦ Poslání soudů
- ♦ **Soustava** soudů:
 - ♦ Nejvyšší soud (Brno)
 - ♦ Vrchní soudy (Praha, Olomouc)
 - ♦ Krajské soudy (Praha, České Budějovice, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Plzeň, Brno, Ostrava)
 - ♦ Okresní soudy
 - ♦ Zvláštní postavení – Ústavní soud
- ♦ **Úkoly** soudů
 - ♦ Rozhodují o vině a trestu za trestné činy

- ◆ **Pravomoc a příslušnost** soudů
- ◆ **Obsazení** soudů
 - ◆ **soudci, přisedící, předseda senátu**
 - ◆ **další úřední osoby** – vyšší soudní úředník, justiční čekatel, asistent soudce, zapisovatel a protokolující úředník, tlumočník, probační úředník

Podezřelý

- **zadržaná osoba** (§ 76 odst.1 tr. ř.)
- **osoba, které bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení** (§ 179b odst. 3 tr. ř.)
- **práva podezřelého**

Obviněný

- definice:
 - **obviněným je osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání** (§ 160 odst. 1 tr. ř.)
- **poučovací povinnost** orgánů činných v trestním řízení
- musí jí být **oznámeno**, pro jaký trestný čin je stíhána
- má **právo vyjádřit se** ke všem skutečnostem, které se jí kladou za vinu a k důkazům o nich
- nemá povinnost vypovídat
- má **právo na tlumočníka** (může používat mateřského jazyka)
- má **právo uvádět** okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti
- může podávat **opravné prostředky**
- po podání obžaloby má **právo být přítomen** při projednávání věci

Spolupracující obviněný (§ 178a)

- Jen u **zvláště závažného zločinu**
- Státní zástupce v obžalobě označí obviněného za spolupracujícího, pokud jsou současně splněny tyto podmínky:
 - **obviněný oznámí SZ skutečnosti**, způsobilé významně přispět k **objasnění zločinu** spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo které pomohou **zabránit dokonání** takového zločinu, a **zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech**,
 - **Obviněný se dozná k činu**, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a
 - **Obviněný prohlásí, že souhlasí** s tím, aby byl označen jako **spolupracující obviněný**.
 - **Státní zástupce považuje označení obviněného za spolupracujícího za potřebné** vzhledem k povaze TČ, k jehož objasnění se obviněný zavázal, a to i s přihlédnutím k TČ uvedenému v doznání obviněného, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání TČ, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil.

Obhájce

- definice:
 - **obhájce poskytuje obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívá k hájení jeho zájmů prostředky a způsoby obhajoby uvedené v zákoně, zejména dbá na to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují a tím přispívají ke správnému a spravedlivému rozhodnutí ve věci (z. č. 85/1996 Sb., o advokacii)**
- obhájcem v **trestním řízení** může být **jen advokát**
- **advokát** a **obhájce** v trestním řízení
- obhájce vystupuje jménem svého klienta, pokud nejde o úkony trestního řízení, které se vztahují k jeho vlastním právům a povinnostem (uplatnění odměny advokáta)

- činí za obviněného **návrhy, žádosti, opravné prostředky**
- má **právo nahlížet do spisů**
- může se **účastnit vyšetřovacích úkonů**
- může **mluvit s obviněným**, jenž je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody bez přítomnosti třetí osoby
- řada dalších procesních oprávnění (klást otázky vyslychaným osobám, vést výslech, právo na závěrečnou řeč, doručují se mu písemnosti, vyrozumívá se o úkonech...)
- **nutná obhajoba**
- **obhájce zvolený a ustanovený**
 - rozlišovacím znakem je způsob, kterým je obhájce pověřen vykonávat obhajobu

Jiné osoby s obhajovacími právy

- **osoby jednající jménem obviněného** (zákonný zástupce obviněného – rodič, osvojitel, poručník, kolizní opatrovník, opatrovník)
- **osoby jednající jménem vlastním** (zejm. osoby obviněnému blízké – příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh)
- **orgán sociálně právní ochrany dětí**

Poškozený

- **Novela (zák. 181/2011 Sb.)**
- **Definice:**
 - **Poškozeným je ten (fyzická nebo právnická osoba), komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil** (§ 43 odst. 1 tr. ř.)
- definice poškozeného **není totožná** s pojmem „oběť“
- oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný (§ 44 odst. 1 tr. ř.)
- poškozeným může být jak fyzická tak právnická osoba

Znaky:

- **Škodou** podle § 43 odst.1 tr. ř. se rozumí majetková škoda **nebo nemajetková újma nebo bezdůvodné obohacení**
- **Majetková škoda** je škoda, kterou došlo ke zmenšení nebo úbytku majetku poškozeného a kterou lze vyjádřit v penězích.
- **Nemajetková újma**
 - **Škodou na zdraví** se rozumí ztráta na výdělku, bolesti a ztížení společenského uplatnění, jakož i úhrada nákladů spojených s léčením, resp. v případě úmrtí náklady spojené s pohřbem.
 - **Morální škoda** může vzniknout v souvislosti se spácháním trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných nebo trestných činů proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství.
 - **Jinou škodou** mohou být například náklady spojené s právním zastoupením
- **Bездůvodné obohacení**

Práva poškozeného

- Poškozený má především právo činit **návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se** hlavního líčení a veřejného zasedání, konaného o odvolání, a před skončením řízení se **k věci vyjádřit**. Poškozený, jemuž náleží nárok na náhradu škody způsobené trestným činem, je oprávněn také **navrhnout**, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost **nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu**, jež mu byla trestným činem způsobena, nebo **vydat bezdůvodné obohacení**, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Takový návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 43 odst. 3 tr. ř.).

Vliv poškozeného na průběh trestního řízení

- § 163 – Trestní stíhání se souhlasem poškozeného

Trestní řád rozlišuje mezi dvěma skupinami poškozených:

- **poškozený, který může žádat náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení** a navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku obžalovanému povinnost nahradit škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení uložil (§ 43 odst. 3 tr. ř.). Tento poškozený má kromě všeobecně stanovených práv podle ustanovení § 43 odst.1 tr. ř. právo být **subjektem adhezního řízení**, to znamená právo uplatnit své nároky přímo v trestním řízení. Bude se jednat zejména o poškozeného, jemuž trestným činem vznikla újma na zdraví nebo majetková škoda.
- **poškozený, jenž není subjektem adhezního řízení.** Tomuto poškozenému v podstatě náleží jen procesní oprávnění podle § 43 odst.1 tr. ř. Půjde zejména o poškozeného, jemuž trestným činem byla způsobena morální nebo jiná škoda.

- ◆ Za poškozeného se **nepovažuje ten**, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak **vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele** nebo **její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem**.
- ◆ Možnost uplatnění práv mimořádně vysokého počtu poškozených prostřednictvím **společného zmocněnce**, kterého si zvolí. Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení.

Zajištění nároku poškozeného

- Obvinění se často pokoušejí zbavit se majetku a navzdory konečnému rozhodnutí soudu, kterým přizná nárok na náhradu škody, tak může dojít ke zmaření nebo ztížení jejího uspokojení. Proto trestní řád obsahuje ustanovení o zajištění nároku poškozeného (§ 47 - § 49 tr. ř.).

Poškozený a odklony

- Významným nástrojem uspokojení poškozeného jsou ustanovení trestního řádu o některých tzv. odklonech, tedy o podmíněném zastavení trestního stíhání (§ 307 – § 308 tr. ř.) a narovnání (§ 309 - § 314 tr. ř.).

Poškozený a konečné rozhodnutí

- Pravomocný rozsudek, kterým byl poškozenému přiznán nárok na náhradu škody, má povahu **exekučního titulu** podle předpisů občanského práva.
- Proti rozsudku, v neprospěch obžalovaného, může podat poškozený, jenž uplatnil nárok na náhradu škody **nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení**, odvolání. Může tak učinit však jen proti výroku o povinnosti k náhradě škody, **nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení** (§ 247 odst. 1 tr. ř.).

Zúčastněná osoba

- **Vznik a vývoj institutu zúčastněné osoby v trestním řízení**
 - starší právní úpravy až do r. 1950 ustanovení o zúčastněné osobě neobsahovaly
- definice:
 - **Zúčastněná osoba je ten, jehož věc byla zabrána** (§ 42 odst. 1 tr. ř., § 73 tr. zák.) **nebo podle návrhu být zabrána má.**
 - je **stranou v řízení** (§ 12 odst. 6 tr. ř.)
 - jde o osobu **odlišnou od obviněného**

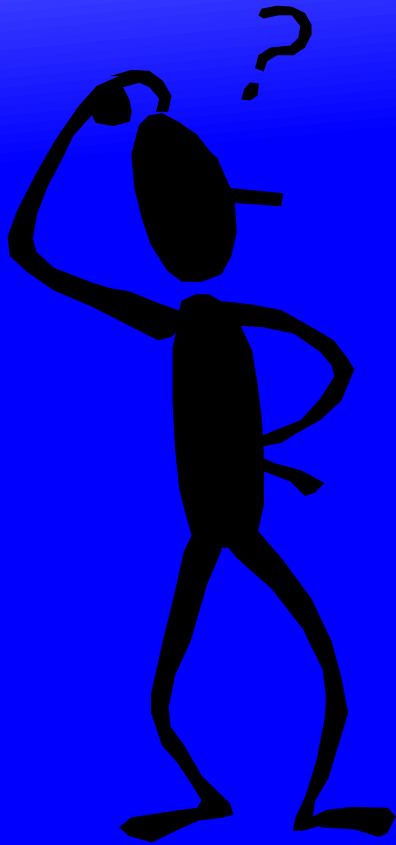
Práva zúčastněné osoby

- Zúčastněná osoba má především právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka (§ 55 odst. 2 tr. ř.), činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí (§ 65 odst. 1 tr. ř.).

Zákonný zástupce a zmocněnec poškozeného a zúčastněné osoby

- Poškozený a zúčastněná osoba mohou být v trestním řízení zastoupeni.

Dotazy?

Děkuji za pozornost.